
Anmeldelser

Dannelse i sen-moderniteten: evnen til forandring og udvikling

Horisont og Pejling – en debatbog om dannelsen i 90'erne, red. af Vilhelm Kemp og Odense Katedralskoles Pædagogiske udvalg, Slagmarks Skyttegravsserie 1994, 211 sider, kr. 95,-.

*

Hvad gør man, når ens skole har jubilæum?

Traditionelt holdes en jubilæumfest, og der udgives en jubilæumsbog med artikler om årene, der gik og menneskene, der fulgte og bar!

På Odense Katedralsskole gør de ikke sådan – de mener modigt nok, at de har så meget af historien i ryggen, at det er fremtiden, der er mest vedkommende.

Odense Katedralsskole har derfor valgt at fejre jubilæum med en debatbog om *dannelsen i 90-erne*. Det er godt – initiativet er prisværdigt, fordi skolen dermed får en begrundelse for at sætte fokus på det helt centrale indhold i den danske gymnasieskole – nemlig dannelsesstanken!

For en skole, der forbruger mere end 30 mill. offentlige kroner, der leverer undervisning til 650 elever og beskæftiger mere end 100 mennesker, er der i disse tider bestemt grund til at forklare sig. Dvs. til at sikre, at politikere, borgere og brugere ved, hvad der foregår i de jubilerende 100 år gamle bygninger!

Det er ikke tidens trend at spise politikere af med en snak om dannelse. Politikere

og embedsmænd kræver målformuleringer, driftsaftaler og servicedeclarationer som dokumentation for de anvendte ressourcer. Politikerne kræver kvantitative, evaluerbare mål. De vil have klare udmeldinger om, hvad de kan love borgerne/brugerne – fx hvor mange procent, der optages på den skole, der er anført som ansøgerens primære ønske, eller hvor mange minutter og sekunder en borger højst kan risikere at vente på skadestuen inden behandlingen sætter ind.

Men da det jo *er* dannelse – fagligt og menneskeligt – gymnasieskolerne bruger de mange ressourcer på at udvikle, så er det vigtigt og prisværdigt at Odense Katedralsskole benytter lejligheden til at understrege, at det er her skolens fokus ligger. Alt det andet er udenoms- og narreværk. Det centrale er, hvad gør vi med de unge mennesker, der uddanner sig på vores skoler?

Selvbesindelse med hensyn til gymnasieskolens funktion i det sen-moderne samfund er nødvendig. Specielt hvis vi vil sikre, at andre ikke skal definere skolerne alene ved hjælp af målformuleringer og driftsaftaler osv.

Horisont og Pejling kalder redaktørerne deres debatbog. Hermed markerer de bogens underliggende metode, nemlig indkredsning af den dannelsesmæssige horisont ved at de mange forfatteres artikler afsætter pejlemærker i en slags dannelsens landskab.

Horisonten er på forhånd af redaktørerne opdelt i fire områder. Som det første "Dannelse frem mod år 2000", hvor universiteterne leverer forfatterne. Som det andet "Dannelse i det pædagogiske og ungdomskulturelle rum", med uddannelsesforskere

Anmeldelser

som bidragydere. Som det tredje "Gymnasiet – skolen i midten" med forfattere tilknyttet gymnasiet og sidst området for "Dannelse og identitet – nationalt og internationalt" igen med forfattere fra universiteter og denne gang også en enkelt fra erhvervslivet.

Udgangspunktet for de 16 debattører er tilsyneladende: "Hvori består dannelse, eller hvad er dannelse frem mod år 2000?"

Siden Ellen Key i Stockholms studentereforenings småskrifter i 1897 (i hvert fald i min udgave) har dannelsesdiskussionen forsøgt at fastlægge en definition af dannelse som havende et bastant, fast defineret indhold – på trods af det helt begrebsstridige i denne bestræbelse.

Derfor er det sympatisk, at Karin-Ann Madsen allerede i bogens forord kan slå fast, at det samlede felt af artikler udtrykker, at dannelsen i vores egne 90-ere primært må ses som en proces med et ikke bestemt, kanonisk indhold.

Horisont og Pejlings syntese er, at dannelse må ses som personlighedens stadige forvandling. Dannelsestanken er ændret fra at indeholde en statisk opfattelse – som noget individet er eller kan være – til noget, individet i bedste fald er på vej til at blive. Det er i realiteten en meget væsentlig pejling af vores tid: dannelse er ikke et produkt, men i bedste fald en uophørlig proces imod et mål, der skyder sig forud for den givne position. En evne til forandring og udvikling. Denne pointe er ikke mindst vigtig i en diskussion om gymnasiets indhold og funktion!

Men når forordet kan slå denne tendens fast, så er det kun udtryk for bagklogskab.

For det er bestemt ikke en indsigt, der fremgår af alle artiklerne – tværtimod plæderes der i flere af dem for en mere traditionel dannelsestanke. Måske ikke så meget i artiklernes eksplicitte påstande om dannelsen som i nogle forfatters måde at tænke og skrive på.

Det er fx påfaldende at læse Hans Hauges "Fra halvmoderne til helmoderne". Hauge markerer sin universitære belæsthed ved at kunne se sammenhænge og helheder i et mageløst overblik – det går over stok og sten med Luther, Grundtvig, Brandes, Marx, fornuftens PH-lampe, det tredje rige, DDR, Murens fald, Habermas, Ulrich Beck m.fl. på toenhalf side!

Hvorefter Jørgen Carlsens "Almendannelse og livsoplysning – eller vejen til Thy" på eklatant måde viser forskellen på vidensdannelse – når den er værst og mest uproduktiv – og så personlig dannelse. Jørgen Carlsens beretning om sin rejse til Thy, der fundamentalt ændrede hans tidligere universitetsprægede syn på dannelse "jeg taler om dumhed og jegets idiotisering på disse anstalter for ophøjet indskrænkethed...!"

Det er oplagt, at universiteterne og gymnasiet står i fare for at tilpasse sig tidens krav på en måde, der fører dannelsen på afveje, fx ved bestræbelser med at fastsætte en litterær kanon – som mere eller mindre er normativ for litteraturlæsning. Hans Hauge har netop som formand for kanonudvalget i dansk spillet ud på en måde, der kunne indikere, at dannelse har noget med de læste værker at gøre og ikke med den måde, hvorpå de læses! Fjord Jensen kan citeres for i diskussion med Hauge om kanon-

Anmeldelser

bestræbelsen: "Som pædagog i litteraturen kan man ikke uddanne efter et sæt lærebøger. Litteratur er en proces, og i det øjeblik, du låser litteraturen fast i lærebogssystemer, ophæver du dens processuelle kvaliteter" (Weekendavisen 28. okt. 1994).

Denne fare fremstilles meget præcist af Odense Katedralskoles rektor Jens Thodberg Berthelsen i en artikel om skoleledelsens mulighed for at udøve ledelse og skabe rammer for dannelse. Hans pointe er, at dannelsesstanken kvæles af bureaukrati og styring – som fx kanondiskussionen, mål&ramme-styring osv. kun er symptomer på.

Dannelse kan ikke være dannelse til noget – noget, der er fastlagt og foruddefineret. Derfor er Peter Kemps indlæg – hvor sympatisk det end er – ikke i denne dannelses-sammenhæng relevant. "Opdragelse til etik", kalder Kemp da også sit program. Men opdragelse og dannelse må ikke forveksles. Dannelsesstanken som en bestemt værdi, som en normativ udmelding er selvmodsigende.

"En debatbog" kalder redaktørerne bogen og debat har bogen allerede givet anledning til. Undervisningsministeriets direktør for gymnasieskolerne Uffe Gravers Pedersen slår i sin artikel "Gymnasiet – skolen i midten" til lyd for at tage den uddannelses-mæssige konsekvens af, at studentereksamen og HFeksamen henvender sig til meget forskellige elevgrupper.

Synspunktet har straks fundet vej til en artikel i gymnasielærernes fagblad *Gymnasieskolen* og – siger rygten – til korridorene i Gymnasieafdelingen. Angsten for kompetencekonsekvenser af forskellen i elevgrund-

laget forsøger at nedtone den diskussion, direktøren åbner for. Det viser desværre, i hvor høj grad gymnasieskolens folk har brug for en debat om almindelse. Det viser, i hvor høj grad tendensen mod det statiske, fastlåste er en del af områdets normer, og det viser, i hvor høj grad vi har brug for at se – også vores egne uddannelser – som led i en dynamisk proces.

Hvis alle forfatterne i bogen er blevet bedt om at reflektere over emnet "hvori består dannelse eller hvad er dannelse frem mod år 2000?", så må man konstatere, at de ikke alle sammen er dannede på den traditionelle måde, dvs. at svare på det spørgsmål, der bliver stillet!

Der er flere artikler – og det må der vel også være i en sådan debatbog – som det er svært at se, relevansen af. Bogen bærer noget præg af forfattere, der for skams skyld er inviteret med, men som egentlig ikke har meget at sige.

Artiklerne afspejler på godt og ondt dannelsesstanken – der er spændende og udfordrende indlæg, der er ligegyldige og ked-sommelige indlæg, og der er indlæg, hvor forfatterens lærdomsdannelse skygger over deres personlige dannelse. Men sådan er det jo. Disse modstridende tendenser findes også i gymnasiet – og uden for.

Men ros skal Odense Katedralskolens redaktører have for at tage debatten om dannelse op, og tak skal de have for give den gode muligheder for nødvendig vækst!

Karl-Henrik Jørgensen